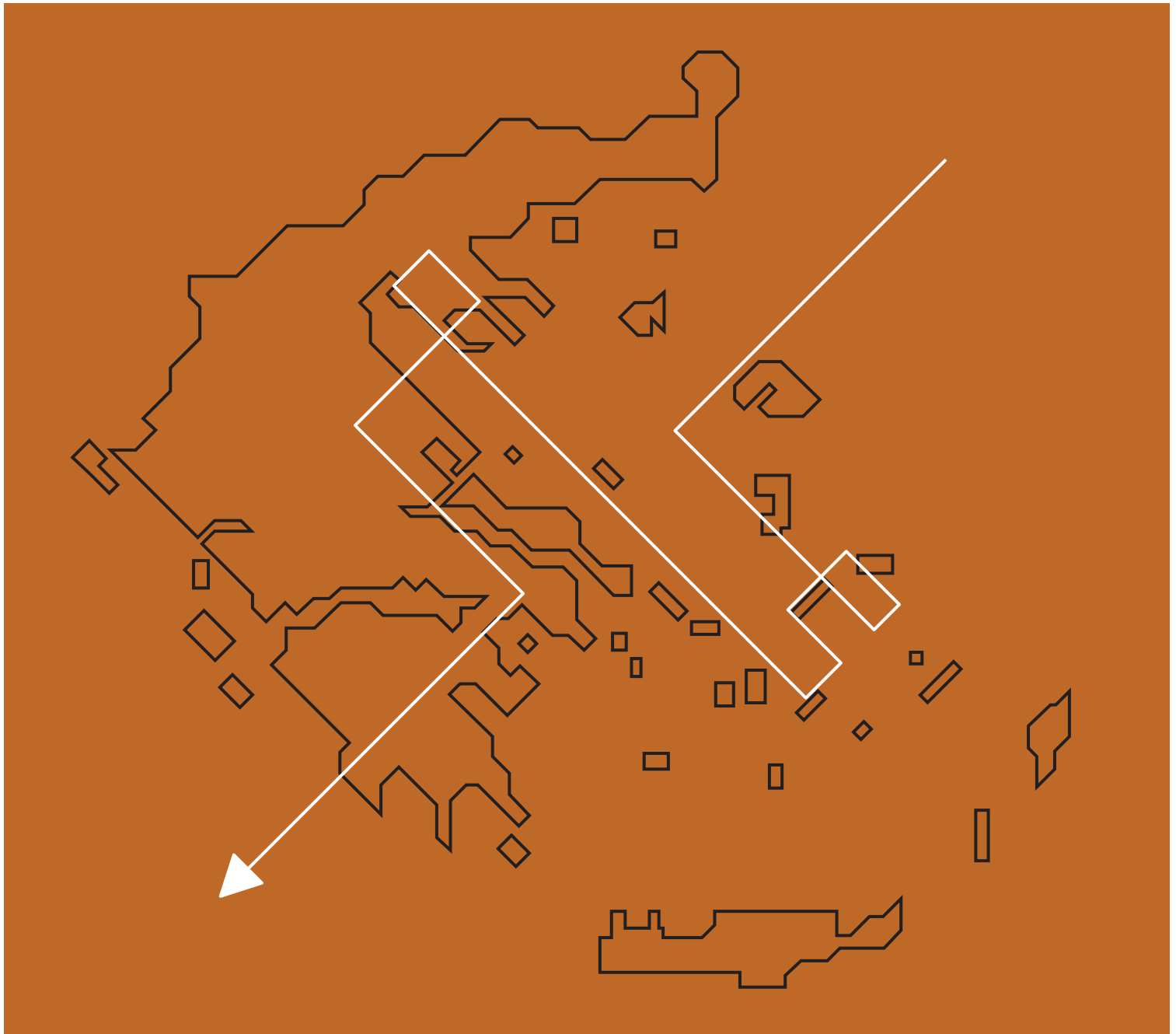

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

Η «ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ»
ΩΣ ΕΓΧΩΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΞΑΝΑ
Το «αναπτυξιακό» νομοσχέδιο και η υποστήριξή του από την ΤτΕ

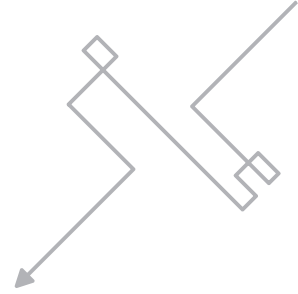
ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

**Η «ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΥΠΟΤΙΜΗΣΗ»
ΩΣ ΕΓΧΩΡΙΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΑΝΑ**
Το «αναπτυξιακό» νομοσχέδιο και η υποστήριξή του από την ΤτΕ

Δημήτρης Φουτάκης *

* Διδάκτωρ Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Λέκτορας ΔΙΠΑΕ

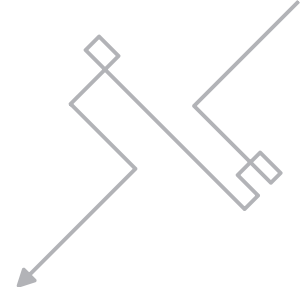

Λίγα χρόνια μετά την έναρξη της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης ο Philip Mirowski (2013) έγραψε ένα βιβλίο με τον εύγλωττο τίτλο «Ποτέ μην αφήνεις μια σοβαρή κρίση να πάει χαμένη: Πώς ο νεοφιλευθερισμός επιβίωσε από την χρηματιστική καταστροφή». Το βιβλίο είναι μια ουσιαστική κριτική της νεοκλασικής οικονομικής θεωρίας και του νεοφιλελευθερισμού ως οικονομική και πολιτική θεωρία και πρακτική και προσπαθεί να απαντήσει στην εύλογη απορία, πώς κατάφερε ο νεοφιλελευθερισμός να παραμείνει ως κυρίαρχο οικονομικό υπόδειγμα, παρά την τεράστια κρίση που προκάλεσαν σε παγκόσμια κλίμακα οι πολιτικές που τον υλοποίησαν και την παταγώδη έμπρακτη διάψευση του θεωρητικού του πυρήνα (βλ. για παράδειγμα την θεωρία των αποτελεσματικών αγορών).

Η τρέχουσα συζήτηση για το νομοσχέδιο με τον τίτλο «Επενδύω στην Ελλάδα» και τα επιχειρήματα που τέθηκαν στον διάλογο για την υπεράσπισή του επιβεβαιώνουν την έντονη κριτική του Mirowski για τον ρόλο των διαφόρων θεσμών, όπως τα πανεπιστήμια και οι δεξαμενές σκέψης, θεσμικών οργάνων, όπως είναι οι κεντρικές τράπεζες ή οι διεθνείς οργανισμοί, στην επιβολή και διατήρηση έως σήμερα του νεοφιλελευθερισμού ως μοναδικής και αδιαμφισβήτητης «επιστημονικής» αλήθειας στο πεδίο της οικονομικής θεωρίας και πολιτικής.

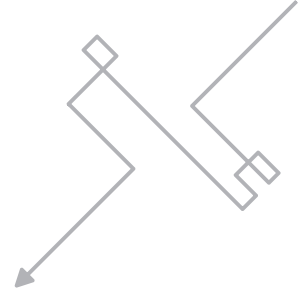
Αφορμή για τις σκέψεις αυτές ήταν η δημόσια υπεράσπιση του νομοσχεδίου από τη Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης και Μελετών της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ, 2019) που επιστρατεύει ένα ποσοτικό μακροοικονομικό υπόδειγμα για να εκτιμήσει τις επιδράσεις των «μεταρρυθμίσεων» του νομοσχεδίου. Στην πραγματικότητα όμως, καθώς αδυνατεί να ποσοτικοποιήσει τα μεγέθη των παρεμβάσεων στην οικονομία που προκύπτουν από το νομοσχέδιο, επιδίδεται περισσότερο σε μια επίδειξη των δυνατοτήτων του μοντέλου και εντέλει καταλήγει σε μια ποιοτική εκτίμηση των επιπτώσεων. Το ενδιαφέρον, όμως, δεν είναι η αντιφατικός τρόπος επιχειρηματολογίας, δηλαδή η χρήση ενός ποσοτικού μοντέλου για να επιχειρηματολογήσει ποιοτικά, όσο το ίδιο το μοντέλο και τα συμπεράσματα που καταλήγει.

Το μοντέλο είναι μια παραλλαγή του λεγόμενου Δυναμικού Στοχαστικού Υποδείγματος Γενικής Ισορροπίας (Dynamic Stochastic General Equilibrium - DSGE). Τα μοντέλα αυτά έχουν θεωρηθεί από πολλούς ετερόδοξους, δηλαδή μη νεοκλασικούς οικονομολόγους, ως μια από τις αιτίες της πλήρους αποτυχίας της επικρατούσας νεοκλασικής-νεοφιλελεύθερης ορθοδοξίας των οικονομικών να προβλέψουν (ίσως ακόμα και να φανταστούν) την πιθανότητα μιας τέτοιας έκτασης οικονομικής κρίσης (Collander et al. 2009· Fine & Dimakou, 2016).

Ακόμη και τα νεότερης γενιάς τέτοια μοντέλα (όπως φαίνεται ότι είναι της ΤτΕ) έχουν θεωρηθεί από σειρά προβεβλημένων οικονομολόγων, όπως οι Νομπελίστες Krugman (2013· 2016) και Stiglitz (2018) αλλά ακόμη και ο πρώην επικεφαλής οικονομολόγος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου Blanchard (2016), ανεπαρκή, αποπροσανατολιστικά και εν τέλει λανθασμένα. Ο λόγος είναι ότι στηρίζονται σε σειρά υποθέσεων που συγκροτούν τη λεγόμενη μικρο-θεμελίωση των μοντέλων αυτών, δηλαδή θεμελίωση σε μικροοικονομικές υποτίθεται «αλήθειες» (μάλλον αστήρικτες θεωρητικές κατασκευές) των νεοκλασικών οικονομικών όπως για παράδειγμα η περίφημη ισορροπία στην οποία βρίσκεται ή τείνει ένα εγγενώς ασταθές και διαρκώς μεταβαλλόμενο καπιταλιστικό σύστημα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Stiglitz (2018: 76) τα συστατικά στοιχεία των μοντέλων αυτών είναι στον πυρήνα τους «τελείως λανθασμένα (badly flawed) και δεν προσφέρουν καν ένα καλό σημείο εκκίνησης για ένα καλό μακροοικονομικό μοντέλο». Τέτοια προβληματικά στοιχεία είναι η θεωρία των ορθολογικών προσδοκιών, η κατασκευή ενός αιώνιου αντιπροσωπευτικού υποκειμένου (agent) με ικανότητα πρόβλεψης σε ένα απροσδιόριστο μακρύ μη πεπερασμένο μέλλον, η θεωρία της επένδυσης και κατανάλωσης κ.ά. Επιπλέον, τα μοντέλα αυτά στηρίζονται στη νεοκλασική θεωρία της ανάπτυξης (την παλαιότερη εξωγενή και πλέον τη νεότερη ενδογενή) με τις οποίες μοιράζονται κοινές θεωρητικές παραδοχές και στις οποίες βασίζονται για να προκύψει η σταθερή κατάσταση (steady-state) και ο μακροχρόνιος ρυθμός μεγέθυνσης της οικονομίας. Όμως η νεοκλασική θεωρία της μεγέθυνσης έχει αποδειχθεί ήδη από τη δεκαετία του '60, ως αποτέλεσμα της περίφημης «διαμάχης των δύο Cambridge», ότι δεν ευσταθεί ως λογική κατασκευή - αποτέλεσμα που είχαν παραδεχθεί και οι κύριοι εκπρόσωποι της νεοκλασικής θεωρίας τότε (Harcourt, 1972· Passinetti, 2000). Σε ό,τι δε αφορά τα νεότερα μοντέλα ενδογενούς μεγέθυνσης που χρησιμοποιούν την τεχνολογία ως ενδογενή μεταβλητή, ο θεμελιωτής της νεοκλασικής θεωρίας της μεγέθυνσης Robert Solow (2002) τα θεωρεί «όχι μόνο ανόητα, αλλά και επικίνδυνα [καθώς] έφτασαν να υποθέτουν αυτό που ήθελαν να αποδείξουν», ενώ ο Krugman (2013) τα απορρίπτει ως «μια διανοητική φούσκα που έσκασε από μόνη της» ως αποτέλεσμα της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης.

Όμως το κυριότερο πρόβλημα με τη χρήση αυτών των μοντέλων είναι ότι στην πράξη χρησιμοποιούνται ως εργαλεία επιβολής συγκεκριμένων πολιτικών προσφέροντάς τους «επιστημονική» αιτιολόγηση. Έτσι σύμφωνα με το «σημείωμα» της ΤτΕ που αξιολογεί τις επιπτώσεις του «αναπτυξιακού» νομοσχεδίου, θα υπάρξει αύξηση της απασχόλησης, αύξηση των επενδύσεων, βελτίωση της παραγωγικότητας και αύξηση του εθνικού προϊόντος. Τα ιδιαίτερα

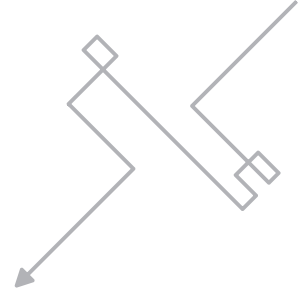

θετικά αποτελέσματα αυτά θα είναι μακροπρόθεσμα, δηλαδή θα φανούν περί το 2030. Η μείωση των μισθών που θα προκύψουν ως αποτέλεσμα των (απορ-)ρυθμίσεων για το συνδικαλισμό αξιολογείται θετικά διότι έτσι η αγορά εργασίας γίνεται «πιο αποτελεσματική» καθώς θεωρείται ότι έτσι ο μισθός (που προφανώς θεωρείται ότι είναι υψηλός) προσαρμόζεται με την παραγωγικότητα της εργασίας. Το αποτέλεσμα όμως για την οικονομία υποστηρίζεται ότι θα είναι θετικό καθώς η μείωση της τιμής της εργασίας θα είναι κίνητρο για περισσότερες προσλήψεις από τις επιχειρήσεις με συνέπεια την αύξηση της απασχόλησης και εντέλει της παραγωγής. Κάτι ανάλογο θα συμβεί ως αποτέλεσμα σειράς απορρυθμίσεων που ωστόσο θα έχουν προφανείς αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον, που η ΤτΕ τις αντιλαμβάνεται ως «μείωση της επιβάρυνσης των επιχειρήσεων από το θεσμικό πλαίσιο».

Έτσι συνολικά, σύμφωνα με το σημείωμα της ΤτΕ, οι παρεμβάσεις του νομοσχεδίου, που οδηγούν σε μειώσεις μισθών και επιβάρυνση του περιβάλλοντος, έχουν τελικά ως αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, την αύξηση των εξαγωγών, την αύξηση των επενδύσεων και τη συνολική αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος. Στην ουσία πρόκειται για μια επανάληψη του επιχειρήματος της «εσωτερικής υποτίμησης» που εφαρμόστηκε με καταστροφικά αποτελέσματα για την οικονομία την κοινωνία και το περιβάλλον την περίοδο των Μνημονίων. Το γεγονός ότι το αποτέλεσμα των πολιτικών αυτών ήταν η πραγματική μείωση του ΑΕΠ κατά 27%, η εκτόξευση της ανεργίας στο 28% και η αύξηση των ανισοτήτων και της φτώχειας, η «έξοδος» της ειδικευμένης εργασίας (brain drain) από τη χώρα, φαίνεται ότι αγνοείται προκλητικά.

Πολύ περισσότερο φαίνεται ότι η αναπτυξιακή πολιτική που προκρίνεται από την ΤτΕ θα πρέπει να στοχεύει σε μόνιμα χαμηλούς μισθούς που, όπως φαίνεται από το μοντέλο της, παραμένουν χαμηλοί για τουλάχιστον μια δεκαετία παρά την αύξηση της παραγωγικότητας που προβλέπει και χαλαρές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις καθώς αυτές επιβαρύνουν διοικητικά τις επιχειρήσεις.

Έτσι, οι απαξιωμένες κοινωνικά και πολιτικά ακραία νεοφιλελεύθερες πολιτικές των Μνημονίων επανέρχονται αυτοβούλως και χωρίς εξωτερικούς καταναγκασμούς ως εθνική αναπτυξιακή πολιτική με την «επιστημονική» σφραγίδα της ΤτΕ, υπογραμμίζοντας με τον πιο εντυπωσιακό τρόπο την έλλειψη κάθε αναπτυξιακής στρατηγικής που υπάρχει στο νεοφιλελεύθερο επιχείρημα, καθώς αυτή αφήνεται κατ' αποκλειστικότητα στο κεφάλαιο και την αγορά.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Blanchard, O. (2016) “Do GSGE Models Have a Future?”, Policy Brief 16-11, Peterson Institute for International Economics, <https://www.piie.com/system/files/documents/pb16-11.pdf>

Colander, D., Föllmer, H., Haas, A., Goldberg, M., Juselius, K., Kirman, A., Lux, T. and Sloth, B. (2009) “The financial crisis and the systemic failure of academic economics”, Discussion Paper, No. 09-03, University of Copenhagen, Department of Economics

Fine, B., & Dimakou, O. (2016) *Macroeconomics: A critical companion*, Pluto Press, London

Harcourt, G.C. (1972) *Some Cambridge Controversies in the theory of Capital*, Cambridge University Press, Cambridge UK

Mirowski, P. (2013) *Never Let a Serious Crisis Go to Waste: How Neoliberalism Survived the Financial Meltdown*, Verso, London and New York

Krugman, P. (2013) *The New Growth Fizzle*, The New York Times, The Opinion Pages, The Conscience of a Liberal Blog, 18 August, <https://goo.gl/jX7uDs>

Krugman P. (2016) *The State of Macro Is Sad (Wonkish)*, The New York Times, The Opinion Pages, The Conscience of a Liberal Blog, 12 August, <https://krugman.blogs.nytimes.com/2016/08/12/the-state-of-macro-is-sad-wonkish/>

Pasinetti, L.L. (2000) “Critique of the neoclassical theory of growth and distribution”, *Banca Nazionale Del Lavoro Quarterly Review*, no 215 (December), pp. 383-432

Solow, R.M. (2002) “Interview of Robert Solow to Douglas Clement”, *The Region*, September 2002 Issue, Federal Reserve Bank of Minneapolis, <https://goo.gl/Lha5kF>

Stiglitz, J.E. (2018) “Where modern macroeconomics when wrong”, *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 34, Numbers 1-2, pp. 70-106

Τράπεζα της Ελλάδος (2019) *Αξιολόγηση των επιπτώσεων του αναπτυξιακού νομοσχεδίου, Διεύθυνση Οικονομικής Ανάλυσης και Μελετών*, 9 Οκτωβρίου, <https://www.capital.gr/Content/RelatedFiles/6e/6e09c555adcf495497c7b79b440d7a6c.docx>

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org